

Андрей Грубачич
Дейвид Грейбър
Габриел Кун

АНАРХИЗМЪТ, ИЛИ РЕВОЛЮЦИОННОТО ДВИЖЕНИЕ НА ДВАДЕСЕТ И ПЪРВИ ВЕК

СЪДЪРЖАНИЕ

.....

04 Анархизмът, или революционното движение на двадесет и първи век. (Андрей Грубачич и Дейвид Грейбър, 2004)

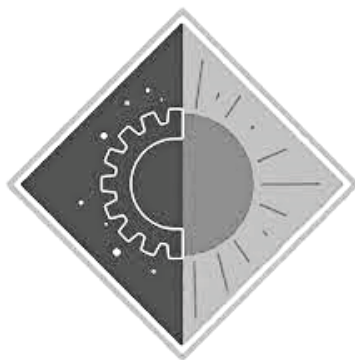
.....

12 Какво се случи с векът на анархизма?
(Габриел Кун, 2021)

.....

16 Отговор от Андрей Грубачич към Габриел Кун
(Андрей Грубачич, 2021)

.....

Чувствайте се свободни да разпространявате това съдържание под всякаква форма, където и както намерите за добре.

Фабрика Автономия, септември 2021
fabrika-avtonomia.org

АНАРХИЗМЪТ, ИЛИ РЕВОЛЮЦИОННОТО ДВИЖЕНИЕ НА ДВАДЕСЕТ И ПЪРВИ ВЕК

Андрей Грубачич и Дейвид Грейбър, 2004 г.

Става все по-ясно, че ерата на революциите не е свършила. Също толкова ясно става и това, че световното революционно движение на XXI век ще проследява традицията си не толкова от марксизма, нито от тясното определение за социализма, а преди всичко от анархизма. Навсякъде от Източна Европа до Аржентина, от Сиатъл до Мумбай, анархистките идеи и принципи създават нови радикални виждания и мечти. Често обаче представителите им не се определят като анархисти.

Идеите им имат множество имена: автономизъм, антиавторитаризъм, хоризонтализъм, сапатизъм, пряка демокрация... Навсякъде се намират все същите основни принципи: децентрализация, доброволно сдружаване, взаимопомощ, мрежови модел, а най-вече, отхвърляне на идеята, че целта оправдава средствата, като напълно отхвърлим идеята, че работата на революционера е да заграби държавната власт, а след това да започне да налага виждането си чрез насоченото оръжие.

Преди всичко, анархизма, като практическа етика, има идея за създаване на ново общество вътре в черупката на старото—станала основна идея на *движението на движенията* (от което авторите са част). От самото си начало това движение е много по-малко за вземане на държавната власт, отколкото за описание, делегитимация и демонтиране на

механизмите за управление, печелейки все по-големи автономни пространства и вземането на решения чрез участие.

Има явни причини за привлекателността на анархистките идеи в началото на XXI век: най-явната—провалът и катастрофите, причинени от множеството опити за превъзможване на капитализма чрез завземане контрола върху държавния апарат, случили се през XX век. Все повече революционери осъзнават, че революцията няма да дойде като едно огромно катастрофално събитие, като превземането на някакъв световен еквивалент на Зимния дворец, а че е един много дълъг процес, който се развива през цялата човешка история (дори както повечето неща, да се е ускорил напоследък).

Процес, пълен със стратегически отстъпления, толкова колкото и с драматични сблъсъци. Според много анархисти този процес всъщност никога не трябва да стига до едно крайно заключение. Леко е объркващо, но има едно огромно утешение: не трябва да чакаме до след революцията, за да почувстваме как би изглеждала пълната свобода.

Както казват от колектива CrimethInc., най-великите пропагандатори на съвременен анархизъм: „Свободата съществува само в моментите на революцията. А тези моменти не са толкова редки колкото си мислиш.“

Всъщност, за анархистите, опита за създаване на една пряка опитност, истинска демокрация, е етичен императив; само чрез създаването на форма на организация, която поне грубо да наподобява начина, по който едно свободно общество би работило, как всеки, някой ден, би могъл да живее само по този начин и можем да сме сигурни, че няма да изпаднем в беда. Мрачни, безрадостни революционери, които жертват всяко удоволствие за каузата, могат да създадат само мрачни и безрадостни общества.

Документирането на тези промени е трудно, защото до сега анархистките идеи не са получили почти никакво внимание в академията. В академичните среди все още има стотици марксистки, но почти никакви анархисти. Трудно е да се разбере причината за това забавяне. Без съмнение, част от причината лежи в това, че марксизмът винаги е имал известен афинитет към академичните среди, който определено липсва при анархизма: все пак марксизмът е единственото голямо социално движение, създадено от доктор на философските науки. Обикновено историческите обяснения за анархизма допускат, че в основата си е подобен на марксизма: анархизмът е представен като творение на някои мислители от XIX век (Прудон, Бакунин, Кропоткин и др.), които по онова време са вдъхновявали организациите на работническата класа, били са участници в политически борби, разцепили са се на секти...

Според стандартните обяснения обикновено анархизмът се счита за по-дребния братовчед на марксизма, малко теоретично необоснован, но вероятно проправящ си път към съзнанията чрез страст и прямота. Доста изопачена аналогия. „Основателите“ на анархизма не са се смятали за изобретатели на нещо ново. Те са виждали основните му принципи—взаимопомощ, доброволно сдружаване, егалитарно взимане на решения—толкова стари, колкото и човечеството. Същото се отнася и за отхвърлянето на държавата и всички форми на структурно насилие, неравенство или власт (буквално анархизъм означава без-владетели)—дори допускането, че всички

тези форми са свързани по някакъв начин и се подсилват взаимно. Никой от тях не го е виждал като една изумителна нова доктрина, а по-скоро като една продължителна тенденция в историческата човешка мисъл—като идея, която не може да бъде вкарана в никоя обща идеологическа теория.

На едно ниво е вид яра: вярване в това, че повечето форми на безотговорност, които карат властта да изглежда необходима, са всъщност резултат от самата власт. В практиката обаче е постоянното запитване, опит да се идентифицират всички задължителни или йерархични отношения в човешкия живот, както и предизвикването им да се обособяват, а ако не успеят, както обикновено се случва, опит за ограничаването на властта им и по този начин разширяване на обсега на човешката свобода. Точно както един суфи дервиш би могъл да каже, че суфизмът е истината зад всички религии, един анархист би могъл да каже, че анархизмът е подтика за свобода зад всички политически идеологии.

Марксистките школи винаги имат основатели. Точно както марксизмът се ражда от ума на Маркс, така имаме ленинисти, маоисти, алтјусеранци... (забележете как списъкът започва с държавни глави и стига до френски професори, които на свой ред създават собствени секти: лаканианци, фукоянци...) Обратно, школите в анархизма се създават почти винаги от някакъв вид организационен принцип или вид практика: анархо-синдикалисти и анархо-комунисти, въстаници (insurrectionists) и платформисти, кооперативисти, консилисти (от council - съвет), индивидуалисти, примитивисти и така нататък.

Анархистите се различават по това какво правят и как се самоорганизируют за да го направят. И всъщност това е нещото, за което анархистите винаги са дискутирали най-много. Никога не са се интересували особено от общите стратегически или философски въпроси, които възбудят марксистите. Като например дали селяните са потенциална революционна класа (анархистите считат, че това трябва да го решат селяните).

Или например каква е същността на формата на стоката. Вместо това, те предпочитат да обсъждат какъв е истински демократичния начин за провеждане на една среща, в коя точка организацията спира да дава сила на хората и започва да стъпква индивидуалната им свобода. Дали „водачеството“ винаги е нещо лошо или за етиката на съпротивата срещу властта: какво е пряко действие? Дали трябва да се заклеми някой, който убие държавен глава? Кога е правилно да се хвърли камък?

Марксизмът се е стремил да даде един теоретичен или аналитичен дискурс относно революционната стратегия. Анархизмът се е стреми да даде един етичен дискурс за революционната практика. Резултатът е, че марксизма е произвел брилянтни теории, но анархистите са тези, които са работили над прилагането на теориите на практика. В момента, има нещо като разрыв между поколенията в анархизма: между тези, чието формиране е станало през 60-те и 70-те—и които все още до голяма степен не са засегнати от сектантските навици от миналия век, или обратно—все още действат в тези рамки.

Има и по-млади активисти, които освен друго са наясно с идеите на феминизма, екологията, веганизма, антирасизма критичните към културата и тези на коренните населения (indigenous people) проблеми. Първият вид се организират през явните анархистки федерации и синдикати. Другите действат най-вече в мрежите на световното социално движение, мрежи като Световното народническо действие (PGA), които обединяват анархо-коллективи от цяла Европа и други места, като различните групи се простират от активисти маори от Нова Зеландия, рибари от Индонезия или синдиката на пощенските работници в Канада.

Тези други, които могат да бъдат дефинирани, като анархисти на малкото „а“, сега са голямото мнозинство. Но понякога е трудно да се види, защото не парадират със своите пристрастия много силно.

Всъщност, има много хора, които приемат до толкова анархистките принципи на отвореност и анти-сектантство, че отказват да се нарекат анархисти изобщо.

Но трите основи, които се намират във всички прояви на анархизма, определено са там—антистатизъм, антикапитализъм и създаване на префигуративна политика (методи на организация, които съзнателно се приближават към света, който искаш да създадеш). Или както един анархист, историк на революцията в Испания, го е формулирал „опит да мислиш не само за идеите, а и за фактите от самото бъдеще“. Това е видно във всичко, от заглушаващите (culture jamming) колективи до независими медии като Индимедия—всички, които биха могли да бъдат наречени анархистки в един по-нов смисъл. В някои страни сливането между двете съществуващи поколения е силно ограничено, най-вече се изразява в следенето на това с какво се занимават другите—но не много повече.

Една от причините е, че новото поколение се интересува много повече от развитието на нови форми на действие, отколкото да води спорове относно нюанси в идеологията. Най-значителните от тези развития са създаването на нови форми за вземане на решения, както и слагане поне на началото на една алтернативна демократична култура. Известните северноамерикански съвети, в които хиляди активисти координират големи действия чрез консенсус, без формална лидерска структура, са само най-впечатляващите.

Всъщност, да наричаме тези форми нови е малко заблуждаващо. Едно от главните вдъхновения на новото поколение анархисти са автономните общини на сапатистите в Чиापас, основани от общности Tzeltal или Tojolobal—които ползват консенсус от хиляди години. Сега това само е адаптирано от революционерите, за да се подсигури на жените и по-младите правото на равен глас. В Северна Америка консенсуса се появи най-вече от феминисткото движение от 70-те, като част от широката кампания срещу типичното за 60-те мачо лидерство в Новото ляво.

Самата идея за консенсус е заета от квакери-те, които твърдят че са били вдъхновени от Шестте нации и други практики на коренното население на Америка.

Консенсусът често остава недоразбран. Често се чуват критични твърдящи, че ще създаде задушаваш конформизъм. Но критика почти никога не се чува от хора, които са най-малко наблюдавали консенсус в действие, напътстван от тренирани и опитни фасилитатори (някои съседни експерименти в Европа, където има малко традиция в подобни неща, се оказват някак недобработени). Всъщност действащото допускане е, че никой не е в състояние да убеди другата страна напълно в собственото си мнение, а както и че не е необходимо.

Вместо това идеята на консенсуса е да даде възможност на една група да вземе решение за едно общо действие. Вместо гласуване на предложения, предложенията се правят и преправят, унищожават или създават наново. Това е един процес на компромиси и синтези, и така докато не се стигне до нещо, което всеки да приема. Когато се стигне до финалната част само „намиране на консенсус“ има два вида възможни възражения, едното е да „остава вън“, което означава „Не ми харесва и няма да участвам, но не бих спрял другите да го направят“. Другото възражение е „блокиране“, което има ефекта на вето. Може да се блокира само при положение, че предложението е в разрез с основните принципи или причини за това да си част от групата. Може да се каже, че функцията на конституцията в САЩ е отнесена към съдилищата за отхвърлящи правни решения, които нарушават конституционните принципи, тук те са отнесени към всички имащи кураж реално да застанат срещу комбинирана воля на групата (естествено има и начини за предизвикване на необосновани блокирания).

Може да се премине през изпитанията и учудващо сложни методи, които са били развити да подсилят всичко това да проработи; от модифицираните форми на консенсус, необходими за изключително големи групи;

от това как самия нов начин за консенсус засилва принципите за децентрализация, като подсилява никой да не иска да даде предложение пред много голяма група, освен ако не е необходимо; като подсилява половото равенство и разрешаването на конфликти.

Идеята е, че това е форма на пряка демокрация, която е много различна от тази, която обикновено свързваме с термина или по-точно със системата на вот на мнозинството, често използвана от европейските или северноамериканските анархисти от предишните поколения, която все още се прилага и днес, например в аржентинските съвети (но не много сред по-радикалните *riqueteros*, организирани безработни, които клонят към ползването на консенсус.) С нарастващия контакт между различните движения на световно ниво, включването на групите от коренните населения и движения от Африка, Азия и Океания имащи радикално различни традиции, виждаме началото на едно световно преоткриване на самото значение на „демокрацията“. Виждане, което е възможно най-далече от неолибералния парламентаризъм, който в момента се подкрепя от съществуващите сили в света.

Трудно е да се следва този нов дух на синтеза с четене на повечето от съществуващата анархистка литература, защото тези, които прекарват времето си в теоретични въпроси, вместо в появяващите се практични форми, най-вероятно ще запазят старата сектантска дихотомна логика. Модерният анархизъм е пропит с безброй противоречия. Анархистите на малкото „а“, бавно приемат идеите и практиките научени от съюзниците си в лицето на коренните населения, в собствените си начини за организация и алтернативни общества. През това време основната следа в писанията на анархизъм е появяването на сектата на анархо-примитивистите, прословутата и спорна група, която призовава за пълното унищожение на индустриалната цивилизация, а в някои случаи даже и земеделието. Въпрос за време е тази по-стара логика да отстъпи на нещо, което подобява практиката на групите основани на консенсуса.

Как ще изглежда този нов синтез? Някои от очертаванията могат да бъдат забелязани в движението. То ще настоява за постоянното разширение на фокуса на анти-авторитаризма, измествайки се от класовия редукционизъм, опитвайки се да сграбчи „цялостта на властта“. Това означава да се набляга не само на държавата, но също така и на половите взаимоотношения и не само на икономическите, а и на културните взаимоотношения, екологията, сексуалността и свободата във всички форми, които могат да бъдат търсени. Всичко това не само през призмата на властовите отношения, а също така осведомено от едни по-богати и по-обширни идеи.

Този подход не призовава към едно безкрайно разширение на материалното производство, нито твърди, че технологиите са неутрални, но също така и не отрича технологиите, *per se* (от самосебе си). Вместо това се запознава и вкарва в употреба различни видове подходящи технологии. Не само, че не отрича институциите, *per se*, или политическите форми *per se*, а се опитва да формира нови институции и нови политически форми на активизъм, и едно ново общество, включващо нови начини за срещи, нови начини за взимане на решения, нови начини за координация, наред с вече съживените афинитетни групи и съветни структури. И не само не отрича реформите *per se*, но се бори да дефинира и победи с нереформистки реформи, с грижа към непосредствените нужди на хората и подобряване на животите им тук и сега, като в същото време, не спира да се движи към едни по-далечни придобивки и евентуално цялостна трансформация.

Но разбира се, теорията ще трябва да догонва практиката. За да е напълно ефективен, модерният анархизъм ще трябва да включи най-малко три нива: активисти, народни организации и изследователи. Проблемът в момента е, че анархистките интелектуалци, които искат да да преминат отвъд старомодните, авангардистки навици—марксистския сектантски махмурлук, който все още е обсебил толкова много от света на радикалните интелектуалци—не са сигурни каква би

трябвало да е ролята им. Анархизмът трябва да стане рефлексен. Но как? От една страна отговора изглежда ясен. Интелектуалците не трябва да изнасят лекции, да диктуват, дори да не се възприемат като учители, а вместо това трябва да слушат, проучват и откриват. Да разнищват и да формулират ясно мълчаливата логика, която вече съществува зад новите форми на радикална практика. Да се отдадат на услугите на активистите като дават информация или разкриват интересите на доминиращия елит, внимателно скрити зад уж обективния, авторитарен дискурс, вместо да опитват да наложат нова версия на същото нещо. Но в същото повечето осъзнават, че интелектуалните борби трябва да затвърдят мястото си. Много започват да посочват, че една от основните слабости на анархисткото движение днес е, като се отчете времето на, да кажем, Кропоткин, Реклю или Хърбърт Рийд, точно пренебрегването на символичната и далновидната ефективност на теорията. Как да се премине от етнографията към утопичните мечти-идеали, как да имаме колкото се може повече утопични мечти? Не е случайно това, че най-великите вдъхновители на анархизма в страни като САЩ са феминистки писатели на научна фантастика като Стархук или Урсула Ле Гуин.

Един от начините, по които това се случва е като анархистите започват да възстановяват опита на другите социални движения с едно развито теоретично тяло, идеи които идват от близки кръгове, вдъхновени от анархизма. Нека да вземем за пример идеята за икономиката на участието, която представлява една предимно анархистка икономическа визия, която допълва и поправя анархистката икономическа традиция. Теоретиците на Парекон твърдят, че съществуват не само две, ами три основни класа в напредналият капитализъм: не само пролетариат и буржоазия, но и една „координираща класа“, чиято роля е да управлява и контролира труда на работническата класа. Това е класата, която включва мениджърската йерархия, професионалните консултанти и съветниците съществени за системата им на контрол—адвокати, ключови инженери, счетоводители и така нататък.

Те държат класовата си позиция, заради носителната им монополизация върху знанието, уменията и връзките. Като резултат, икономистите и останалите работещи в тази традиция, се опитват да създадат икономически модели, които систематично ще елиминират разделението между физическия и интелектуалния труд. Сега като анархизмът явно е центъра на революционната изобретателност, защитниците на тези модели все повече, ако самите те не се самоопределят като анархисти, наблягат на степента, в която идеите им съвпадат с тези на анархизма.

Подобни неща започват да се случват и при развитието на анархистките политически виждания. Сега, това е място където класическият анархизъм е с една крачка пред класическия марксизъм, който не е развил теория за политическа организация въобще. Различните школи в анархизма често подкрепят много специфични форми на обществена организация, но дори и така, често имат подчертани различия една от друга. Въпреки това, анархизмът като цяло клони към това, което либералите наричат „негативни свободи“—т.е. *свобода от*, вместо *независимите свободи да*. Често се слави точно с това си обвързване, като свидетелство за анархисткия плурализъм, идеологическа толерантност и изобретателност. Но като резултат има една неохота, за създаване на нещо извън малки форми на организация и една вяра, че по-голяма и по-сложна структура, може да бъде импровизирана за в бъдеще, в същия дух.

Има и изключения. Пиер-Жозеф Прудон опитва да създаде едно цялостно виждане, за това как едно либертарианско общество би действало. Обикновено се смята за провал, но все пак посочва пътя към по-развити виждания, като „либертарния муниципализъм“ на социалните еколози (букчинисти) от Северна Америка и демократичния екологизъм на кюрдските общности в Рожава. Все още има много детайли, които трябва да бъдат попълнени: какъв е анархисткият пълен набор от позитивни институционални алтернативи за съвременните законодателни власти, съдилища, полиция и различните изпълнителни

агенции? Как да се предложи едно политическо виждане, което да обхваща законодателството, отсъждането и прилагането в сила по един антиавторитарен начин—не само даващо дълготрайни надежди, но и незабавно отговарящо на днешните въпроси относно изборите, създаването и прилагането на законите и съдебната система, като по този начин, и на много стратегически решения. Ясно е, че не може да има анархистка партийна линия за тези проблеми, основното виждане при анархистите на малкото „а“ поне е, че ще имаме нужда от много конкретни виждания и идеи. Все още, между реалните социални експерименти в разширяващите се, самоуправляващи се, общности в места като Чиапас и Аржентина и усилията на учени/активисти анархисти, работата по това да се намерят и компилират успешни примери за икономическите и политическите форми, тепърва започва.

Ясно е, че това е един дълготраен процес. Но тогава, векът на анархизма ще е започнал току що.

DIRECT ACTION
The DEFIANT
On acting
IS ALREADY

IS ULTIMATELY

INSISTENCE

AS IF ONE

FREE

КАКВО СЕ СЛУЧИ С ВЕКЪТ НА АНАРХИЗМА?

Габриел Кун, 2021 г.

Времето на това есе е особено. То преразглежда статия от 2004 г., написана от Андрей Грубачич и Дейвид Грейбър, „Анархизмът, или Революционното движение на двадесет и първи век“. За първи път имах идеята да го напиша през лятото на 2020 г. През септември същата година Дейвид Грейбър почина. Както и за много други, новината беше шок за мен. Разгледаното есе се превърна от опит за ангажиране на двама важни анархистки автори в дискусия относно релевантността на тяхната статия до отдаване на почит към един от тях. Знам колко много му харесваше на Дейвид да обсъжда въпроси, които смяташе за важни. За първи път се свързахме, когато преведох на немски неговото популярно есе „Новите анархисти“.

Статията „Анархизмът, или революционното движение на двадесет и първи век“, публикувана онлайн в ZNet, изразява анархисткия оптимизъм на новото хилядолетие като почти никой друг труд по това време. Заедно с „Новите анархисти“, тя помогна за вливането на нови сили и вдъхновение на цяло едно ново активистко поколение. Грубачич и Грейбър завършиха статията с твърдението, че „анархисткият век едва е започнал“. Оттогава не спирам да мисля за това обещание. Сега, двадесет години от началото на двадесети век, изглежда си струва да се види доколко това все още е вярно.

Същността на аргумента на Грубачич и Грей-

бър беше, че „световното революционно движение на XXI век ще проследява традицията си не толкова от марксизма, нито от тясното определение за социализма, а преди всичко от анархизма“. Марксистките подходи за превръщането на света в по-добро място изглеждаха дискредитирани, докато „анархистките идеи и принципи [генерираха] нови радикални виждания и мечти“. Според Грубачич и Грейбър, революционният метод е „по-малко за завземане на държавната власт, отколкото за описание, делегитимация и демонтиране на механизмите за управление, печелейки все по-големи автономни пространства и вземането на решения чрез участие“.

Разбирането на революцията като процес, който изтласква държавата вместо да я атакува, не е характерно за анархисткото движение само по себе си. Историческата личност, която го представя най-силно, е германският анархист Густав Ландауер. Ландауер предлага да се изгради анархистко общество на базата на автономни общини и кооперативи. Просто да се атакува държавата за него е загубена кауза. Ландауер е известен със своя цитат за държавата като „социална връзка“, който гласи: „Може да се обърне маса и да се разбие прозорец. Тези, които обаче вярват, че държавата също е нещо материално или някакъв фетиш, че също може да бъде преобърната или разбита, са софисти и вярващи в приказките. Държавата е социална връзка; определен начин на взаимоотношение на хо-

рата един към друг. Следователно, тя може да бъде унищожена чрез създаване на нови социални отношения; т.е. от хора, които се отнасят помежду си по различен начин.“ Това е красива идея. Но приложима ли е на практика? Автономните общини и кооперативи съществуват в продължение на най-малко 150 години, без съществено да заплашват държавата. Веднага щом станат твърде притеснителни за статуквото, те по един или друг начин са интегрирани в системата, а в краен случай унищожени със сила.

През 2004 г. Грубачич и Грейбър изглежда вярваха, че „движението на движенията“—сред чийто активни участници са и те—ще бъде достатъчно силно, за да даде възможност на революционната политика в ландауерски дух. „Основните принципи“, които Грубачич и Грейбър определиха за движението на движенията, бяха „децентрализация, доброволно сдружаване, взаимопомощ, мрежови модел и най-вече отхвърляне на всяка идея, че целта оправдава средствата, да не говорим, че работата на един революционер е да завземе държавната власт и след това да започне да налага визията си с оръжие“.

Може да се твърди, че тези основни принципи са живи и здрави в социалните движения. Те не само характеризират Occupy Wall Street (където Дейвид Грейбър беше влиятелна фигура, макар и със сигурност да не е негов „лидер“), както и многобройни подобни социални надигания през 2011 г., те са изразени и в настоящите протестни движения като „Петьци за бъдеще“ и Black Lives Matter. Много от днешните активисти биха се съгласили, че както е казал Дейвид Грейбър в „Новите анархисти“, политическата ангажираност е „създаване и въвеждане на хоризонтални мрежи вместо структури отгоре надолу като държави, партии или корпорации; мрежи, основани на принципите на децентрализация, не-йерархична консенсусна демокрация.“ Догматичните леви течения почти изчезнаха. Терминът „сталинист“ все още може да се използва в сектантските борби, но сталинистите в реалния живот са малко.

Въпросът, разбира се, е дали тези трайни активистки принципи са ни довели до по-добро или наистина анархистко общество. Социалните движения по света продължават и напоследък се засилват. В много страни има напредък по отношение на правата на ЛГБТ-КИ+ хора, расово и сексуално потисничество, икономическа несправедливост. Общата картина обаче далеч не е обнадеждаваща. Неoliberalизмът управлява по непоклатим начин; монополният капитализъм затяга хватката си; пропастите между богатите и бедните се увеличават; полицейското наблюдение и камери по улиците надминават сънищата на Оруел; фашизмът издига грозната си глава, а светът е на ръба на екологичен срив. Социалните движения, изискващи радикална промяна, често се водят от реакционери, а не от прогресивни хора. Ако левицата е постигнала някакъв напредък, това е под формата на социалистически популизъм, който рекламира възможността за възраждане на социалната държава. Анархия? Едва ли.

Разбирането на революцията може да бъде централно. В „Анархизмът, или революционното движение на двадесет и първи век“ Грубачич и Грейбър говорят за революцията не като „някакъв голям апокалиптичен момент, щурмуването на някакъв глобален еквивалент на Зимния дворец“, а като „много дълъг процес, който продължава през по-голямата част от човешката история.“ Това звучи добре, докато човек не се запита дали това наистина е смислен начин да се говори за революция. Не е ли по-скоро описание на „еволюцията“, чийто практически политически израз е реформизъм?

Това само по себе си не е критика. Ако наистина е възможно да се постигне напредък без апокалиптични моменти, бихме били глупави да ги провокираме. Рискът от сътресения и кръвопролития не поради друга причина, освен за задоволяване на радикалното въображение, е революционната политика в най-лошия си вид. Но постигаме ли напредък?

Откакто беше публикувана „Анархизмът, или Революционното движение на двадесет и първи век“, движението на движенията, към което Грубачич и Грейбър привързват своите революционни надежди, е подложено на сериозна критика от своите някогашни привърженици. Атаката на Дж. Муфавад-Пол срещу „движизма“, лансирана в книгата му „Комунистическата необходимост“ от 2014 г., служи като отличен пример за това. Муфавад-Пол описва „движизма“ като „предположението, че конкретни социални движения, понякога разделени по линии на идентичност или интерес, могат да достигнат критична маса и заедно, без тези ленинистки глупости, да сложат край на капитализма“. В неговите очи идеята, че тези движения „чрез някакъв необясним механизъм на комбинация [...] произвеждат революционна критична маса, в някакъв момент на далечния хоризонт“, е напълно безпочвена.

Както изложих в моето ревю на „Комунистическата необходимост“, озаглавен „Сапатистите срещу Блестящия път“, не съм съгласен с решенията, предложени от Муфавад-Пол, който е член на Маоистката революционна комунистическа партия на Канада. Критиката му към движизма, която той свързва с „нормативния анархизъм“ (по същество, безкритично прегръщане на принципите, очертани от Грубачич и Грейбър), настъпва алихесова пета.

Като цяло историческото влияние на анархизма е много по-голямо, отколкото често се предполага, дори от самите анархисти. Осемчасовият работен ден, свободата на словото, правото на аборт, антиавторитарната педагогика, ЛГБТКИ+ движенията, антимилитаризма, веганизма: някога анархистите бяха начело на всички тези борби. Но промените, които те помогнаха да предизвикат, дойдоха най-вече като реформи в рамките на капиталистическата национална държава. Анархизмът е имал моменти, когато е въздействал на обществото като цяло, но всички са дошли в контекста на война и никой не е продължил повече от няколко години. Докато реформаторското наследство на анархизма е силно,

неговото революционно наследство е слабо. Анархистите обичат да обвиняват безмилостното асимилиране от капитализма и неговите поддръжници за своите провали—или забиването на нож в гърба от страна на марксистите. Има истина и в двете, но това не е достатъчно обяснение за лошите революционни постижения на анархизма. Важен фактор е, че анархистите—от благородни намерения—отказват да поемат водещата роля, която революционните събития често изискват. В статия от 1872 г. Фридрих Енгелс пише за своите анархистки съвременници: „Виждали ли са тези господа революция? Революцията със сигурност е най-авторитарното нещо, което съществува; това е акт, при който една част от населението налага волята си над другата с помощта на пушки, щикове и оръдия, като всички те са силно авторитарни средства.“

Анархистът не може да се придържа към таква концепция за революция, без да престане да бъде анархист. Но нито един анархист не може да изтощи идеята за революция на цялото революционно съдържание, без да престане да бъде революционер. Ако анархистите искат да бъдат революционери, те трябва да представят модели на революция, които се различават от ленинския, но са по-съществени от надеждата за някаква историческа магия. (Разяснявам това в есето ми „Революцията е нещо повече от дума: 23 тези за анархизма“.) Не мисля, че революциите трябва да бъдат „апокалиптични моменти“. Но и аз не смятам, че радикалната трансформация на обществото може да дойде без значителни разкъсвания в социалната тъкан. Това няма да ни даде справедливост и свобода за една нощ, но може да промени драстично политическата арена и да отвори прозорци на възможности. Любопитно е, че през последното десетилетие анархистите, включително много от поколението на движението на движенията, следят развитието на Кюрдистан с голямо вълнение.

Кюрдското освободително движение вече не се бори за независима национална държава, а за „демократичен конфедерализъм“. Голяма причина за това е влиянието на Мъри Букчин

върху Абдула Йоджалан, системата на съветите и критиката на патриархата. И все пак, кюрдското освободително движение се придържа към идеите, които анархистите на „движеизма“ смятат за ненужни: партии, кадри, стратегия и теория. Не мисля, че това е съвпадение.

Наистина ли живеем в анархисткия век? Не съм сигурен. Въздействието, което антиавторитарните идеи са оказали върху социалните движения, далеч не е отрицателно. Анархизмът направи социалните движения по-разнообразни и креативни, улесни предизвикателството на вътрешните структури на властта и подчерта значението на самоовластяването. И все пак има причини, поради които много политически участници, които приемат тези елементи, не приемат анархизма. Причините могат да бъдат културни или идеологически. Сигурен съм, че могат да се направят много академични аргументи защо политиката на тези актьори все още може да се нарече анархистка, но това е доста безсмислено упражнение. Аналитичната категоризация може да има своето място, но политически е без значение. Политическата сила на термина идва от неговото прилагане. Без апликатори, без сила.

Самоидентифицираните анархисти и анархистките организации остават важни. Анархистките идеи трябва да се поддържат, подхранват и изострят. Революционни движения и общества извън държавата и капитала ще се възползват от тях.

По всяка вероятност анархистите няма да доведат до революция в близко бъдеще—или някога, като се има предвид парадоксът, който се съдържа в самата идея. Но като надеждни и всеотдайни спътници на други прогресивни революционери, те могат да играят решаваща роля.

Двадесет и първи век все още ни предлага осемдесет години. Това е достатъчно време да се подобрят нещата—анархистки или не.

ОТГОВОР КЪМ ГАБРИЕЛ КУН ОТ АНДРЕЙ ГРУБАЧИЧ

Андрей Грубачич, 2021 г.

Благодаря ти, Габриел. Това е горчиво-сладка възможност да преразгледаме тази статия.

В нея искахме да направим два широки аргумента.

Първо, тази история на анархизма се разгръща в два периода: първият преди 1917 г. за Дейвид, и преди 1936 г. според мен; вторият след 1989 г. за Дейвид, след 1968 г. според мен. И в двата момента анархизмът беше доминиращата революционна тенденция и въстанически здрав разум на епохата.

Според мен това съвпадна с по-големи глобални икономически процеси или с два различни периода на „глобализация“: края на 19 век и края на 20 век; според Дейвид това съвпада с края на световните войни.

Второ, анархистите от новия революционен век са различни от анархистите имигранти от работническата класа по времето на революционния синдикализъм. Новите анархисти не са членове на анархистки съюзи или дори формални анархистки организации. Измислят се нови форми на анархистки организации (групи по афинитет на студентите, антиглобализационни мрежи срещу срещите на върха през 90-те години, а по-късно и глобалното движение за масови асамблеи през 2011 г.). Въстаническият здрав разум на радикалната политика включваше всички споменати еле-

менти: антистатизъм, взаимопомощ, отхвърляне на бюрократичния социализъм.

Нашето есе получи доста неразбиране. Класическите анархисти, традиционалистите, го прочетоха с голям гняв. Те бяха много разстроени. Анархистите на малкото „а“ (мисля, че това есе беше първият път, когато използвахме този термин) го прочетоха като къртящо одобрение на това, което наричаме движението на движенията. По-чувствителните хора го четат като нашия анархистки опит да „колонизираме“ движенията в Аржентина или Чиapas. Никога не сме възнамерявали да правим нито едно от тези неща. Това, което искахме да направим, е да предложим един поглед към революционния свят по това време. Със сигурност не бяхме против класическата анархистка визия и теория.

Не съм толкова убеден в разграничението, което правиш. Има причина, поради която Дейвид и аз прекарахме последните десет години в организиране с кюрдското движение за свобода (през цялото време с членски карти на IWW в джобовите си). Анархизмът е въстанически съвременен здрав разум, до голяма степен за ужас на екологичните и неоекологичните ленинисти, дотолкова, че дори бившият маоистки партизанин от кюрдските планини [Йоджалан] се чувстваше принуден да „открие“ анархистката политика. Бях свидетел на вътрешната трансформация на това движение.

Това е истинска и искрена вътрешна борба. Това не е стратегическа маневра. Когато отидох в Рожава, бях изумен. Движението на кюрдите не е за пред фотоапаратите.

Това е, което искахме да кажем, мисля, повече от всичко друго: революционният потенциал не се крие в общия интелект на IT работниците или в когнитивния капитализъм на Тони Негри (написахме това след публикуването на „Империята“), а в тези импровизирани пространства в периферията на капитализма. Тези пространства обаче не са екзотично девствени, а са част от активна комуникация с движенията и борбите на глобалния Север. Анархистките практики се преоткриват в този процес на разпространение и превод на радикални идеи.

Не съм сигурен колко от това може да се прочете в есето. Но това беше нашето мислене по онова време. Не мисля, че сме сгрешили напълно.

Андрей Грубачич е роден в бивша Югославия и понастоящем живеещ в Щатите историк, анархист, балкански федералист и професор по антропология. Автор е на книгата „Don't Mourn, Balkanize!: Essays after Yugoslavia“ и съавтор със Стаунтън Линд на „Wobblies & Zapatistas: Conversations on Anarchism, Marxism, and Radical History“, както и на редица публицистични статии и есета за автономните зони, взаимопомощта и антиавторитарната организация в исторически план. Създадел е на катедрата по Антропология и социална промяна в Калифорнийския институт по интегрални науки и е член на мрежата Глобални Балкани.

Дейвид Грейбър (1961-2020) беше американски антрополог, активист и анархист, преподавател в Лодонското училище по икономика и политически науки и, от 1998 г. до 2007 г. в университета в Йейл. Автор е на редица публицистични статии, есета и книги, сред които „Дългът: Първите 5000 години“, „Direct Action: An Ethnography“, „The Democracy Project: A History, a Crisis, a Movement“ и „Bullshit Jobs: A Theory“.

Габриел Кун е роден в Австрия активист, автор и преводач. От края на 90-те години е автор и съставител на книги и сборници, обхващащи теми като антифашизъм и спорт, жени пирати, стрейт едж и хардкор пънк субкултури, анархизъм и автономистки движения. В момента Габриел живее в Швеция и е член на анархо-синдикалистката инициатива в страната. Последната му издадена книга, „Liberating Sápmi: Indigenous Resistance in Europe's Far North“ (2020) е посветена на борбата на коренно население, населяващо земите на Норвегия, Швеция, Финландия и Русия да запази своя традиционен поминък и начин на живот.

Rest
in
Power,
DAVID
Graeber

Graeber.
Costantini